

УДК 327.3:339.9

РОЛЬ КРАЇН БРІКС У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Марина Савченко; Марія Шкурат; Євгеній Носачов

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, Україна

Резюме. Досліджено місце країн інтеграційного об'єднання БРІКС у глобальному економічному просторі. Визначено, що активізація економічного впливу економік БРІКС за останнє десятиліття трансформує глобальну економіку. Країни БРІКС мають значний потенціал в економічній та політичній сфері, який ще не повністю використано. Бразилія, Росія, Індія, Китай та ПАР мають передумови для інтеграції. Використання цього потенціалу дозволить ефективніше впливати на глобальні процеси. Відповідна грошово-кредитна політика, спрямована на зниження державного боргу та збільшення міжнародних резервів, сприяє забезпеченню макроекономічної стабільності. У країн БРІКС є значні природні ресурси, до числа яких входять енергоносії, величезні простори, унікальні екологічні, зокрема, прісноводні резерви, а також «легені планети». У результаті економічна й ресурсна база БРІКС може забезпечити потреби всього людства, якщо виникне така необхідність. Країни мають потенціал стати важливими джерелами ПП, включаючи потоки до країн, що розвиваються, і між собою, підтримуючи так зване співробітництво Південь-Південь. У період пандемії covid-19 країни БРІКС продемонстрували свою готовність адаптуватися до мінливих обставин у всьому світі та продемонстрували згуртованість перед викликами та загрозами сучасності. Новий банк розвитку, заснований у рамках BRICS, своєчасно оголосив про створення кредитного механізму з метою нівелювання наслідків пандемії. У даний час країни-учасники об'єднання обмінюються накопиченим досвідом з метою зменшення розповсюдження коронавірусної інфекції й запобігання появі нових випадків зараження. Визначено, що глобальна інституціональна система має базуватися на мережному принципі організації влади, позаяк значна концентрація економічних суб'єктів на глобальних ринках за об'єктивних тенденцій зростання чисельності населення землі, збільшення обсягів споживання ресурсів та інші обставини вимагають прийняття мобільних і гнучких рішень та скорочення витрат на утримання управлінського апарату. Зроблено висновок, що перспективними векторами розвитку співпраці в рамках БРІКС може стати впровадження спільної політики діджиталізації простору країн-учасниць з метою активізації цифрової інтеграції на загальних платформах, фінансова та міжбанківська співпраця, поглиблення торговельних відносин, збільшення внутрішньогрупового потоку інвестицій тощо.

Ключові слова: інтеграційне об'єднання, БРІКС, економічний розвиток, глобальна економіка, експорт, імпорт, ПП.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.199

Отримано 08.10.2023

УДК 327.3:339.9

THE ROLE OF BRICS COUNTRIES IN THE MODERN GLOBAL ECONOMIC SPACE

Maryna Savchenko; Mariia Shkurat; Ievgeniy Nosachov

Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Summary. The article examines the place of the BRICS countries integration association in the global economic space. It was determined that the intensification of the economic influence of the BRICS economies over the last decade will transform the global economy. BRICS has great economic and political

potential, which remains fully unrealized. Brazil, Russia, India, China and South Africa have significant integration potential, the implementation of which will allow more effective influence on global processes. A suitable monetary policy with the dual goals of boosting international reserves and decreasing public debt contributes to macroeconomic stability. The BRICS countries have significant natural resources, which include energy carriers, vast spaces, unique ecological, in particular, freshwater reserves, as well as the «lungs of the planet». As a result, the economic and resource base of the BRICS can meet the needs of all humanity, should the need arise. Countries have the potential to become important sources of FDI, including flows to developing countries and among themselves, supporting so-called South-South cooperation. In the conditions of the coronavirus pandemic, the BRICS countries confirmed their readiness to respond flexibly to the changing situation in the world and demonstrated unity in the face of new challenges and threats. Thus, the New Development Bank established within BRICS timely announced the creation of a special credit mechanism to overcome the consequences of the coronavirus infection. At this time, the members of the interstate association are actively exchanging experience with the aim of reducing the spread of COVID-19 and preventing the emergence of new foci of infection. It was determined that the global institutional system should be based on the network principle of the organization of power, since the significant concentration of economic entities on global markets under the objective trends of the growth of the population of the earth, the increase in the amount of resource consumption and other circumstances require making mobile and flexible decisions and reducing costs for the maintenance of the administrative apparatus. It was concluded that the coordinated digital transformation of the BRICS space, the real strengthening of digital interaction within the framework of the common platform, financial and interbank cooperation, deepening of trade relations, increasing the intra-group investment flow, etc., can be promising vectors for the development of cooperation within the framework of BRICS.

Key words: integration association, BRICS, economic development, global economy, export, import, FDI.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.199

Received 08.10.2023

Постановка проблеми. Країни-учасниці політичного угруповання БРІКС займають ключові геостратегічні ролі у своїх регіонах, а їхній потужний політичний і економічний вплив дозволяє їм служити орієнтиром для своїх географічних сусідів у процесі прийняття й упровадження економічних та політичних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування та функціонування неінституційних геополітичних структур глобальної економіки займаються зарубіжні вчені, такі, як Д. Уїлсон, Дж. О'Ніла, С. Ахмед, І. Валлерстайн. Серед вітчизняних вчених слід виокремити праці С. Шергіна, М. Рижкова, А. Філіпенка, М. Фесенка, М. Пасмор, К. Каймашнікової, М. Зайцевої та інших. Незважаючи на той факт, що науковцями детально визначено політико-економічні процеси поглиблення інтеграційних відносин між країнами БРІКС, досі існує потреба в актуалізації ролі країн БРІКС у глобальному економічному просторі на сучасному етапі.

Метою дослідження є визначення ролі країн БРІКС у сучасному глобальному економічному просторі.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети дослідження автори визначили такі завдання: визначити роль країн БРІКС у системі міжнародного господарства, проаналізувати динаміку експорту та імпорту країн-учасниць інтеграційного об'єднання, оцінити динаміку припливу ПІІ до країн БРІКС та експорт капіталу з цих країн.

Для вирішення вищезазначених завдань використано такі методи: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. БРІКС має значний потенціал в економічній і політичній сфері, який ще не повністю використано. Об'єднання ефективно співпрацює як клуб, але також проводиться робота над створенням повноцінної організації та встановленням тіснішого співробітництва, яке, поки що, не приносить бажаних результатів [1].

Зміна абсолютної та відносної економічної ваги економік БРІКС за останнє десятиліття змінила форму світової економіки.

Можна з упевненістю зазначити вагому роль країн-учасниць БРІКС у системі міжнародних економічних відносин. На їх долю припадає чверть території планети, більше 40% населення (близько 2,9 млрд осіб) і майже 15% світової економіки. Сільськогосподарський сектор країн-учасниць забезпечує більше 40% пшениці, половину світового виробництва свинини, третину м'яса птиці та третину яловичини. На території країн-учасниць зосереджена третина загальносвітових орних земель. Бразилія, Росія, Індія, Китай та ПАР мають передумови для інтеграції. Використання цього потенціалу дозволить ефективніше впливати на глобальні процеси [2].

Економічна динаміка країн БРІКС відрізняється стабільністю. За період 2016–2020 рр. сукупний ВВП країн-учасниць зріс з 33,6 трлн дол. США до 41,1 трлн дол. США. Через пандемію covid-19, звісно, спостерігався спад ВВП: на 5% у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. [3]. Беручи до уваги, що темпи зростання економік країн-учасниць за прогнозами будуть вищими, ніж середньосвітовий показник (4,5% та 2,5% відповідно), очікується збільшення долі угруповання [4].

За прогнозами, при збереженні існуючої динаміки, до 2030 р. сукупний ВВП БРІКС досягне 37% від глобальної економіки, що перевищить сукупну частку європейських країн. На частку Бразилії, рф, Індії, Китаю, Південної Африки припадає майже 20% експорту товарів та більше 15% імпорту товарів від глобального обсягу (рис. 1), 20% світового потоку прямих інвестицій. Країни-члени проводять спільну грошово-кредитну політику, що відповідає викликам сучасності й спрямована на зниження зовнішнього боргу, збільшення національних резервів та забезпечує макроекономічну стабільність [3].

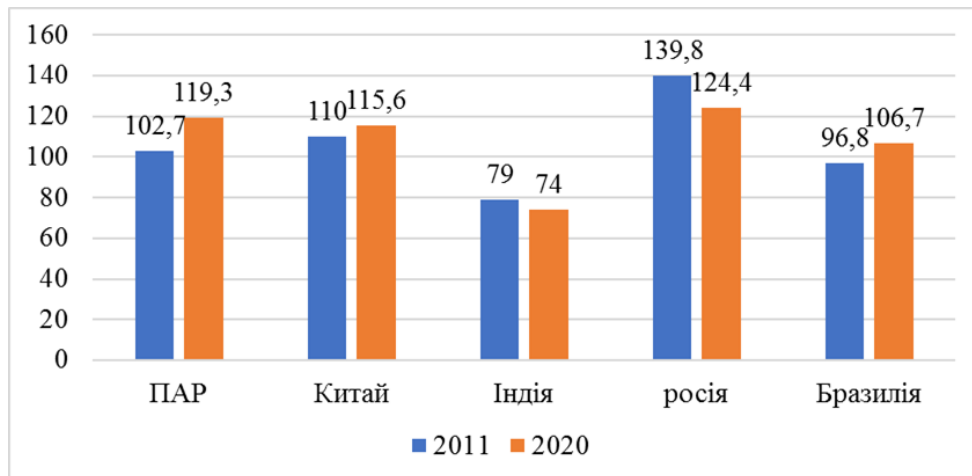

Рисунок 1. Співвідношення експорту товарів до імпорту товарів (%) [3]

Таким чином, країни-учасниці БРІКС мають значні природні ресурси, включаючи енергетичні, значні географічні простори, екологічні резерви, особливо прісноводні, а також ліси. Таким чином, ресурси та економіка країн-учасниць БРІКС забезпечує потреби більшості населення планети.

У період глобальної пандемії covid-19 країни БРІКС продемонстрували свою готовність швидко адаптуватися до мінливих обставин та виразили спільну позицію перед сучасними викликами та загрозами. Новий банк розвитку, заснований у рамках BRICKS, своєчасно оголосив про створення кредитного механізму з метою нівелювання наслідків пандемії. У даний час країни-учасники об'єднання обмінюються накопиченим досвідом з метою зменшення розповсюдження коронавірусної інфекції й запобігання появи нових випадків зараження.

За даними Світового банку, частка БРІКС у світовому ВВП зростає з 18% у 2010 році до 26% у 2021 році. При цьому вона зростає в усі роки протягом цього періоду. Вагомою причиною такої висхідної тенденції є зростання Китаю, на частку якого у 2021 році припадало понад 70% ВВП БРІКС. У перерахунку на душу населення БРІКС як група мала номінальний ВВП на душу населення 7666 доларів США у 2021 році проти глобального ВВП на душу населення в тому ж році, що становив 12 263 дол. Однак, за паритетом купівельної спроможності, середній ВВП на душу населення (ПКС) для економік БРІКС становить 17 990 доларів США, що набагато ближче до світового середнього ВВП на душу населення (ПКС) у 18 721,6 доларів США [5].

Зовсім недавно економічне зростання в БРІКС було нерівномірним, що відображає глобальні тенденції з початку пандемії. Останні доступні дані за липень 2022 року [6] показують, що економічне відновлення у 2021 році супроводжувалося більш негативними тенденціями у 2022 році. Глобальне виробництво скоротилося у другому кварталі 2022 року.

Розглядаючи блок БРІКС у цілому, ризики для виробництва схилені у бік зниження. Війна в Україні має руйнівний вплив на товарні ринки в короткотерміновій і потенційно довготерміновій перспективі; інфляцію в усіх економіках БРІКС буде важче знизити, ніж очікувалося. Жорсткі фінансові умови можуть спричинити боргові труднощі в деяких членів групи.

Що стосується торгівлі, економіки БРІКС становлять 18% світового експорту. Однак їхня частка зростає, а темпи зростання експорту всередині БРІКС перевищують середньосвітовий показник [7]. Збільшення експорту всередині БРІКС може підтвердити аргумент про те, що розширення економічної співпраці приносить відчутні переваги та є важливим рушієм розвитку зростання внутрішньоблокових інвестицій (хоча й помірними темпами).

Дані ЮНКТАД про ПІІ показують, що країни БРІКС, як угруповання, демонструють більш ніж чотириразове збільшення своїх річних надходжень ПІІ з 84 млрд. доларів США у 2001 році до 355 млрд. доларів США у 2021 році (рис. 2). Їхня частка у світовому надходженні ПІІ також подвоїлася з 11% у 2001 році до 22% у 2021 році [5].

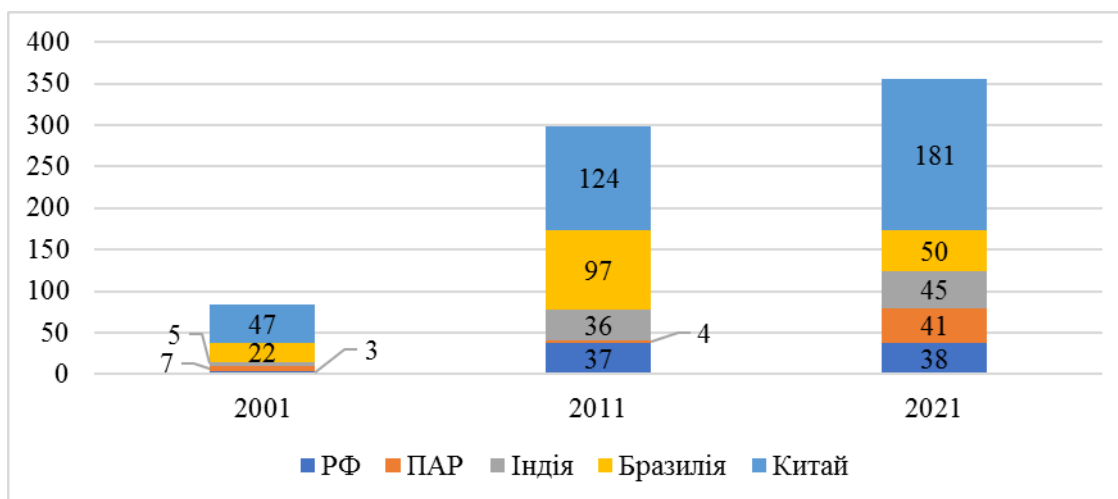

Рисунок 2. Приплив ПІІ до БРІКС, 2001–2021 рр., млрд дол. США [5]

Перше десятиліття 21-го століття характеризувалося високими темпами зростання припливу ПІІ до країн БРІКС, які щорічно збільшувалися на 13,5%. Хоча це було типово в період розширення іноземних інвестицій [25], цей показник майже вдвічі перевищував середньосвітовий показник у 7,6%. З 2011 до 2021 рр. приплив ПІІ до

БРІКС різко сповільнився, зростаючи щорічно на 1,7%. Це відобразило стагнацію глобального середовища для інвестицій, коли середньорічний темп зростання припливу ПІІ за десятиліття став дещо негативним.

На рівні індивідуальної економіки продуктивність була різною. Приплив прямих іноземних інвестицій до Китаю щорічно зростав більш ніж на 10% у період з 2001 по 2011 роки, а потім впав до 4% з 2011 по 2021 роки. У російській федерації та Індії з 2001 по 2011 рік спостерігалися надзвичайно високі річні темпи зростання припливу ПІІ приблизно на 30% і понад 20% відповідно. Але з тих пір вони погіршилися до понад нуля відсотків і 2% відповідно в останні десять років. Після високих показників у першому десятилітті 21-го століття щорічне зростання притоку ПІІ у Бразилії стало негативним у другому десятилітті, хоча з відновленням з 2015 року. Тенденція в Південній Африці, яка мала від’ємний річний темп притоку ПІІ з 2001 до 2011 рр., суперечив загальній тенденції, що спостерігається в БРІКС, і зафіксував річний темп зростання понад 25% з 2011 по 2021 рік.

Незважаючи на уповільнення та коливання зростання з 2011 по 2021 рік, угруповання показало кращі показники, ніж середні світові показники, а його частка у світових потоках ПІІ зросла протягом десятиліття (рис. 3) [5].

Рисунок 3. Приплив ПІІ до БРІКС та частка у світовому обсязі, 2011–2021 (млрд дол. США та %) [5]

На межі ХХ–ХХІ століть ринки, що розвиваються, такі, як БРІКС (за винятком Південної Африки), почали демонструвати потенціал стати важливими джерелами ПІІ, включаючи потоки до країн, що розвиваються, і між собою, підтримуючи так зване співробітництво Південь–Південь.

З 2001 по 2010 рік відтік ПІІ з БРІКС зріс з 1% світових потоків до понад 10%. Протягом цього періоду щорічні темпи зростання відтоку (33%) були більш ніж у три рази вищими за середньосвітовий показник. До 2020 року частка ПІІ від країн БРІКС досягла 20% світових потоків. Незважаючи на те, що з тих пір частка світового відтоку скоротилася, абсолютна вартість відтоку з БРІКС досягла історичного максимуму в 2021 році у майже 250 млрд. доларів США (рис. 4). І, незважаючи на те, що щорічні темпи зростання відтоку помітно сповільнилися в десятиріччі 2011–2021 років, що відображає глобальне середовище для ПІІ, річний темп зростання відтоку БРІКС залишався більш ніж у 10 разів вищим, ніж середній світовий показник.

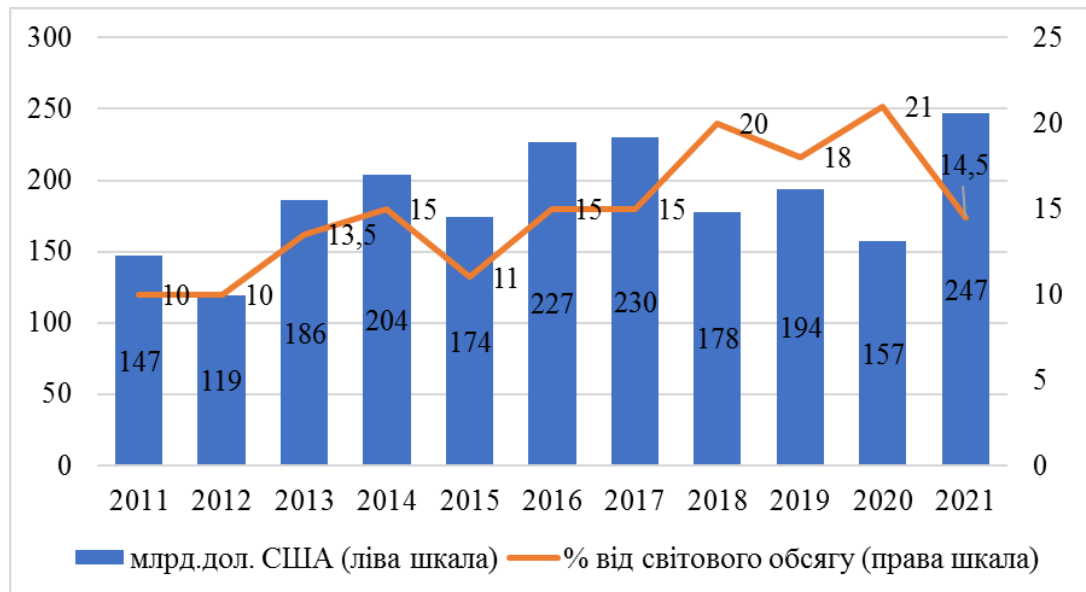

Рисунок 4. ВВП з країн БРІКС та їх частка у світовому потоці ВВП, 2011–2021 (млрд дол. США та %)

Таким чином, угруповання БРІКС має активізувати процеси внутрішнього партнерства та взаємодії, злагодження по основних питаннях загальносвітового порядку денного, що це можна було ефективно транслювати своє бачення на зони впливу країн-членів.

З метою вирішення цього завдання доцільним є впровадження спільної політики діджиталізації простору країн-учасниць з метою активізації цифрової інтеграції на загальних платформах, а також посилення співпраці в різних векторах взаємодії: від цифрових технологій до впровадження спільних політичних рішень.

Висновки. Проведений аналіз економічного позиціонування країн-учасниць БРІКС на світовій арені свідчить про значну роль цих країн: на їх частку припадає четверта частина території планети та 40% населення, і 14,6% світового ВВП. Крім того, на межі ХХ–ХХІ століть ринки, що розвиваються, такі, як БРІКС (за винятком Південної Африки), почали демонструвати потенціал стати важливими джерелами ВВП, включаючи потоки до країн, що розвиваються, і між собою, підтримуючи так зване співробітництво Південь–Південь.

Визначено, що сучасна світова економічна система базується на мережевому принципі організації управління. Водночас, наявна висока скупченість економічних агентів на світових ринках при існуючих темпах зростання населення планети, зростання обсягів споживання змушують країни до швидкого реагування на виклики сучасності. Зокрема, зниження видатків та управлінський апарат. У такому випадку мережеві структури та горизонтальний принцип побудови регулятивної системи є найефективнішими за умов тотальної комп'ютеризації суспільного життя. В цьому контексті поглиблення співпраці країн в умовах неформальних угруповань є доцільним та актуальним.

Визначено, що перспективними векторами розвитку співпраці в рамках БРІКС може стати узгоджена цифрова трансформація простору БРІКС, реальне зміцнення цифрової взаємодії в межах загальної платформи, фінансова та міжбанківська співпраця, поглиблення торговельних відносин, збільшення внутрішньогрупового потоку інвестицій тощо.

Країни-члени угруповання БРІКС мають дійти згоди по актуальних питаннях у політичній, економічній сферах та проблемах забезпечення безпеки, що посилить процеси формалізації утворення.

Conclusions. The analysis of the economic positioning of the BRICS member countries on the world stage shows the significant role of these countries: they account for 26% of the Earth's territory, 42% of the world's population and 14.6% of world GDP. In addition, at the turn of the 20th and 21st centuries, developing markets such as the BRICS (with the exception of South Africa) began to demonstrate the potential to become important sources of FDI, including flows to developing countries and among themselves, supporting the so-called South-South cooperation.

It was determined that the global institutional system should be based on the network principle of the government's organization, since the significant concentration of economic entities on global markets, the increase in the amount of resource consumption and other circumstances require flexible decisions and reducing costs for the maintenance of the administrative apparatus. Under the conditions of total computerization of social life, network structures and the horizontal principle of building a regulatory system are the most effective. In this context, deepening the cooperation of countries in the conditions of informal groups is expedient and relevant.

It was determined that the coordinated digital transformation of the BRICS space, the real strengthening of digital interaction within the framework of the common platform, financial and interbank cooperation, deepening of trade relations, increasing the intra-group investment flow, etc., can be promising vectors for the development of cooperation within the framework of BRICS.

The BRICS countries, provided they reach a consensus on current political, economic and security issues, can strengthen the processes of the entity formalization.

Список використаних джерел

1. Трофименко А., Альошина М. Основні етапи становлення та розвитку БРІКС. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2019. Вип. 25. С. 120–127. URL: <http://visnyk-polit.at.ua/ARHIV-uk/25/15.pdf> (дата звернення: 12.07.2023). DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2019-9-25-120-127>
2. BRICS Joint Statistical Publication 2021. URL: <https://brics2021.gov.in/brics/public/uploads/docpdf/getdocu-64.pdf> (дата звернення: 12.07.2023).
3. Чернишова Л. Співробітництво країн БРІКС як новий формат інтеграційного об'єднання. Економіка та суспільство. 33. 2021. Doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-59> (дата звернення: 12.07.2023).
4. Tkachenko S. L. BRICS and Development Alternatives, Rekindling the Strong State in Russia and China: Domestic Dynamics and Foreign Policy Projections / ed. by Bianchini, S. and Fiori, A., Leiden, Boston: Brill, 2020. P. 271–297. DOI: https://doi.org/10.1163/9789004428898_014
5. UNCTAD BRICS Investment Report. URL: <https://unctad.org/publication/brics-investment-report> (дата звернення: 12.07.2023).
6. Міжнародний валютний фонд. World Economic Outlook Update. Липень 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/07/26/world-economic-outlook-update-july-2022> (дата звернення: 12.07.2023).
7. Yang Xun, Bai Yang. BRICS cooperation leads the way to new era of global development. Qiushi Journal. June 2022. URL: http://en.qstheory.cn/2022-06/10/c_760455.htm (дата звернення: 12.07.2023).
8. ЮНКТАД. World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic. United Nations: New York and Geneva. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf (дата звернення: 12.07.2023).

References

1. Trofymenko A., Alosyna M. (2019). Osnovni etapy stanovlennia ta rozvytku BRIKS. [The main stages of formation and development of BRICS]. Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia Istoriiia. Politolohiia. No. 25. P. 120–127. URL: <http://visnyk-polit.at.ua/ARHIV-uk/25/15.pdf> (accessed: 12 July 2023). DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2019-9-25-120-127>
2. BRICS (2021). Joint Statistical Publication. URL: <https://brics2021.gov.in/brics/public/uploads/docpdf/getdocu-64.pdf> (accessed: 12 July 2023).
3. Chernyshova L. (2021). Spivrobitnytstvo krain BRIKS yak novyi format intehratsiinoho obiednannia. [Cooperation of the BRICS countries as a new format of integratsiinoho obiednanniya]. Ekonomika ta suspilstvo. 33. Doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-59> (accessed: 12 July 2023).

4. Tkachenko S. L. (2020). BRICS and Development Alternatives, Rekindling the Strong State in Russia and China: Domestic Dynamics and Foreign Policy Projections / ed. by Bianchini, S. and Fiori, A., Leiden, Boston: Brill. P. 271–297. DOI:https://doi.org/10.1163/9789004428898_014
5. UNCTAD BRICS Investment Report. URL: <https://unctad.org/publication/brics-investment-report> (accessed: 12 July 2023).
6. International Monetary Fund (2022). World Economic Outlook Update, July 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/07/26/world-economic-outlook-update-july-2022> (accessed: 12 July 2023).
7. Yang Xun, Bai Yang (2022). BRICS cooperation leads the way to new era of global development. Qiushi Journal. June 2022. URL: http://en.qstheory.cn/2022-06/10/c_760455.htm (accessed: 12 July 2023).
8. UNCTAD (2020). World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic. United Nations: New York and Geneva. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf (accessed: 12 July 2023).